

บทที่ 2

แนวทางการจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

2.1 ความหมายของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ หมายถึง สถานที่ที่สร้างขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชนทั่วไป และเป็นประกอบกิจกรรมต่างๆ เช่น การเดินเล่น การพักผ่อน การออกกำลังกาย โดยมีการจัดแต่งบริเวณไว้อย่างสวยงาม พร้อมกับสิ่งอำนวยความสะดวกไว้คอยบริการแก่ประชาชน

2.2 วัตถุประสงค์ของการจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

- 2.2.1 เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ออกกำลังกาย และเพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี รวมทั้งเป็นเสมือนปอดของเมือง
- 2.2.2 เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ
- 2.2.3 เพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว
- 2.2.4 เพื่อเป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่างๆ ตามความเหมาะสม

2.3 ความสำคัญของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

- สถานที่พักผ่อนหย่อนใจมีความสำคัญดังนี้คือ
- 2.3.1 เป็นสถานที่ที่คนใช้สร้างความสมบูรณ์ให้แก่ตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจ
 - 2.3.2 เป็นสถานที่ป้องกันการบุกรุกทำลายธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสถานที่ที่ส่งเสริมให้มีธรรมชาติที่สมดุลกันเอง
 - 2.3.3 ช่วยป้องกันทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้สูญหายไป
 - 2.3.4 ความต้องการที่ว่างสำหรับสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในเมืองใหญ่ทำให้เกิดผลดี เช่น มีที่ว่างสำหรับปลูกต้นไม้มากๆ ต้นไม้จะทำหน้าที่ป้องกันมิให้เกิดอากาศเสีย

2.3.5 ช่วยให้เห็นในสังคมได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ และรู้ซึ่งถึงความจำเป็นที่จะต้องรักษาธรรมชาติไว้

2.3.6 สิ่งต่างๆ ที่สร้างไว้ในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจมีผลดีต่อเศรษฐกิจของเมืองใหญ่ๆ เช่น บริเวณธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ สถานที่เล่นกลางแจ้ง เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดผู้คนจากบริเวณใกล้เคียงและที่ห่างไกลให้เข้ามายังสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

2.3.7 สถานที่พักผ่อนหย่อนใจมีประโยชน์ต่อการศึกษาออกสถานที่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในห้องเรียน โดยเน้นหนักถึงการใช้ประโยชน์ของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับคน

2.4 ลักษณะที่ดีและสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

2.4.1 ด้านการให้ความสะดวกแก่ผู้มาใช้บริการ

1) มีป้ายบอกชื่อสถานที่พักผ่อนหย่อนใจบริเวณประตูทางเข้าทั่วไป ป้ายสัญลักษณ์เพื่อบอกกฎเกณฑ์การใช้สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น ห้ามสูบบุหรี่ ห้ามเล่นฟุตบอลในสนาม ห้ามทิ้งขยะ ห้ามเดินลัดสนาม และป้ายบอกสถานที่ภายในสวน เช่น ห้องสุขา อาคารต่างๆ เช่น อาคารห้องสมุด และสนามเด็กเล่น เป็นต้น

2) มีแผนที่หรือแผนผังแสดงขอบเขตและตำแหน่งของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เพื่อให้ผู้มาใช้บริการสามารถทราบได้ว่าควรไปที่ใดก่อน

3) มีม้านั่ง เช่น ม้านั่งเดี่ยว ม้านั่งยาว ม้านั่งเป็นกลุ่ม

4) ศาลาพักผ่อน ประกอบด้วย ศาลานั่งชมสวน ศาลาจัดกิจกรรม/นิทรรศการ ศาลา
ริมน้ำ

5) สะพาน ประกอบด้วย สะพานสำหรับข้ามทาง ข้ามสระน้ำ สะพานประดับ
ตกแต่งสวน

6) ถนนภายในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจควรมีขนาด ความกว้าง ส่วนโค้ง และ
ลัดส่วนตามมาตรฐาน เพื่อให้ความปลอดภัยในการขับขี่ มีที่จอดรถ และมีต้นไม้ร่มรื่นสองข้างทาง เพื่อ
ความสวยงามและความสบายใจของผู้ใช้สถานที่

- ของผู้ใช้
- 7) มีถังขยะ สุขาชาย สุขาหญิง และสุขาสำหรับผู้พิการให้เพียงพอต่อความต้องการ
 - 8) มีศูนย์ให้คำแนะนำและให้บริการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เป็นที่ติดต่อและศูนย์รวมข้อมูลต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้มาใช้บริการในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
 - 9) มีระบบงานไฟฟ้า และเครื่องเสียงในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
 - 10) มีระบบรดน้ำต้นไม้

2.4.2 ด้านความปลอดภัย

- 1) มียามรักษาการณ์
- 2) มีแสงสว่างในเวลากลางคืน
- 3) มีประตูเข้าออกไม่มากนัก ในเวลากลางคืนควรเปิดประตูเดียว
- 4) ทำรั้วกั้นในบริเวณที่ไม่ปลอดภัย เช่น รั้วกั้นริมแม่น้ำหากส่วนนั้นอยู่ใกล้สนามเด็กเล่น
- 5) ตรวจตราสายไฟและปลั๊กไฟ
- 6) ตัดต้นไม้ที่มีกิ่งแห้งหรือแต่งพุ่มไม้เสมอไม่ให้มีดกทึบเกินไป
- 7) ควรมีหน่วยพยาบาล

2.4.3 การดูแลรักษา

- 1) ทำความสะอาดสม่ำเสมอ เช่น เก็บขยะ กวาดถนน กวาดสนาม เป็นต้น
- 2) ตัดหญ้า ตัดแต่งทรงพุ่มของต้นไม้
- 3) ให้น้ำ รดน้ำ พรุนดินและฉีดยาป้องกันแมลง
- 4) มีการปลูกต้นไม้ทดแทนไม้เดิมที่ตายไปหรือกำลังจะตาย
- 5) ซ่อมแซมอุปกรณ์ เช่น ทาสีเก้าอี้ คัดป้ายหรือทำรั้วใหม่
- 6) ชักชวนให้ประชาชนช่วยกันรักษาความสะอาด
- 7) อนุรักษ์สภาพที่สวยงามตามธรรมชาติไว้ให้ดียิ่งขึ้น

2.5 บรรยากาศภายในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

บรรยากาศภายในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจควรมีลักษณะดังนี้

1) บรรยากาศภายในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ควรเหมาะสมกับกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น เช่น การเล่นกีฬา ควรมีพื้นที่โปร่งโล่ง การนั่งพักผ่อน ควรให้ความเป็นส่วนตัวได้ดี และมีบรรยากาศของความเป็นส่วนตัว ซึ่งสภาพโดยรวมควรจะเหมาะสมกับความสบายของมนุษย์ ไม่มีแดดจัดหรือลมพัดแรงเกินไป ไม่มีฝุ่นและควันมากเกินไป ไม่มีกลิ่นเหม็นรบกวน ไม่มองเห็นภาพที่ไม่พึงประสงค์ เช่น กองขยะหรือความสกปรก

2) สภาพแวดล้อม คนไทยไม่นิยมอยู่กลางแจ้ง โดยเฉพาะในเวลากลางวัน มักพอใจอยู่ใต้ร่มไม้ชายคาหรือในศาลา แต่เมื่อไม่มีแดดหรือเวลาเย็น มักพอใจที่โล่งมากกว่า ดังนั้น ก่อนการออกแบบผู้ออกแบบจึงควรศึกษาว่าพื้นที่นั้นๆ จะใช้เวลาใดมากน้อยอย่างไร

3) ความเป็นส่วนตัว ในที่นี้หมายถึงการไม่มีการยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่น ได้แก่ การไม่ถูกจ้องมองโดยผู้อื่น การไม่ต้องสังสรรค์กับผู้อื่น การสร้างมุมส่วนตัวในพื้นที่สาธารณะ ดังนั้น จึงควรมีการสร้างพื้นที่แยกออกจากทางสัญจร เป็นพื้นที่ที่ผู้ใช้สามารถกำหนดขอบเขตของตนได้โดยไม่ถูกรุกล้ำโดยผู้อื่น แต่ในบางครั้งความเป็นส่วนตัว ผู้ใช้พื้นที่อาจมีความต้องการมองเห็นผู้อื่นเคลื่อนไหวกว้างไปมา

4) บรรยากาศธรรมชาติ ในปัจจุบันถึงแม้ว่าสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในรุ่นหลังๆ จะเน้นที่กิจกรรมและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ อย่างไรก็ตามยังมีความเชื่ออยู่ว่าการได้เห็นสิ่งที่เป็นธรรมชาติสามารถให้ผลดีแก่จิตใจ

5) ความปลอดภัย การใช้พื้นที่สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ทำให้ผู้ใช้เกิดความรู้สึกสบายในการใช้สถานที่มากขึ้น ความปลอดภัยในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแยกเป็นความปลอดภัยในด้านร่างกาย ความปลอดภัยจากอาชญากรรม การจัดสถานที่ให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยในด้านร่างกาย ได้แก่ การใช้โครงสร้างที่มั่นคงแข็งแรง มีการดูแลซ่อมบำรุงอย่างสม่ำเสมอ เลือกวัสดุถูกต้องกับสภาพการใช้สอยสำหรับความปลอดภัยด้านอาชญากรรมทำได้โดยพยายามออกแบบพื้นที่ให้สามารถมองเห็น โดยไม่มีจุดลับสายตา หากมีความจำเป็นต้องมีบริเวณที่ลึกเข้าไปจากทางสัญจรที่มีคนเดินผ่านไปมา ควรพยายามจัดให้มีกิจกรรมที่จะดึงคนเข้าไปในบริเวณนั้น เช่น จัดเป็นซุ้มขายเครื่องดื่ม หนังสือพิมพ์ หรือทำเป็นบริเวณที่มีเจ้าหน้าที่อยู่ประจำ พยายามจัดให้เป็นพื้นที่ที่เปิดโล่งมากที่สุด นอกจากนั้น

ควรจัดให้มีการติดตั้งไฟให้สว่างเสมอในเวลากลางวัน ในเรื่องการเข้าถึงบริเวณ หรือพื้นที่ต่างๆ ในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ พยายามให้เข้าถึงได้ง่ายและมีลักษณะเปิดโล่งเพื่อความปลอดภัย

6) ความสวยงาม ความสวยงามของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจ รูปแบบที่ส่งเสริมความสวยงามในสวนและให้ความงามพื้นฐานที่เหมือนๆ กันคือ

(1) การจัดองค์ประกอบของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ จะต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หมายถึงองค์ประกอบในเรื่องรูปร่าง สี เส้น ผิวสัมผัส โดยรวมมีความเป็นไปด้วยกันได้ดี คือคุณภาพโดยรวมแล้วทุกส่วนสามารถส่งเสริมซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้ใช้สถานที่เกิดความสบายใจ

(2) การจัดองค์ประกอบของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจต้องมีขนาดสัดส่วนอย่างเดียวกัน ขนาดสัดส่วนหมายถึง ขนาดองค์ประกอบที่ใช้เมื่อเปรียบเทียบกับงานโดยรวม ปกติแล้วงานสถานที่พักผ่อนหย่อนใจจะใช้ขนาดสัดส่วนปกติคือขนาดสัดส่วนของมนุษย์ เพราะมนุษย์ต้องเป็นผู้เข้ามาใช้บริการ และความรู้สึกน่าเกรงขามมักไม่เหมาะสมกับการนำเอามาใช้งานในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ แต่ถ้าสถานที่พักผ่อนหย่อนใจมีขนาดใหญ่มาก จุดเด่นแต่ละจุดก็ไม่ควรเป็นจุดเล็กกระจายหลายๆ จุด ควรสร้างจุดเด่นใหญ่ๆ เพียงไม่กี่จุด ซึ่งอาจจะดูเหมาะสมกับขนาดสัดส่วนของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจมากกว่า

2.6 ประเภทของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

สถานที่พักผ่อนหย่อนใจสามารถจำแนกตามลักษณะพื้นที่ วัตถุประสงค์ของการใช้พื้นที่และตามลำดับขั้นออกเป็น 4 ประเภทดังนี้คือ

1) สถานที่พักผ่อนหย่อนใจขนาดย่อม คือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจมีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 2 ไร่ มีรัศมีบริการเป็นวงรอบประมาณ 1 กิโลเมตร การให้บริการระยะเดินถึงใช้เวลา 5-10 นาที สามารถเข้าถึงสะดวกและปลอดภัย อาจอยู่ในระหว่างอาคารและกลุ่มอาคาร มีแนวทางการพัฒนาโดยอาศัยที่เว้นว่างขนาดเล็กที่ทิ้งร้าง ใช้เป็นที่สำหรับเด็กเล่น ที่ออกกำลังกายและสังสรรค์พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน แบ่งเป็น 2 ประเภทได้แก่ สวนหย่อม และสวนถนน

(1) สวนหย่อม หมายถึง บริเวณพื้นที่ขนาดเล็กริมถนน กลางถนน ที่จัดตกแต่งขึ้นเพื่อความสวยงามแก่บริเวณใกล้เคียงและเพื่อความสวยงามแก่ผู้พบเห็นที่ผ่านไปมา บางแห่งสามารถให้ประชาชนเข้าไปใช้พื้นที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

(2) **สวนถนน** คือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่มีความกว้างของพื้นที่ไม่น้อยกว่า 5 เมตร ความยาวไม่จำกัด แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สวนไหล่ทางหรือทางจักรยาน สวนเกาะกลาง และสวนทางแยก

2) **สวนละแวกบ้าน** มีขนาดพื้นที่ 2-25 ไร่ รัศมีการให้บริการในวงรอบประมาณ 1 - 3 กิโลเมตร เป็นสวนสำหรับผู้ที่อยู่อาศัยในละแวกนั้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าสถานที่พักผ่อนหย่อนใจขนาดย่อม

3) **สถานที่พักผ่อนหย่อนใจขนาดเล็ก** คือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่มีพื้นที่ตั้งแต่ 25 ไร่ แต่ไม่เกิน 124 ไร่ มีรัศมีการบริการเป็นวงรอบประมาณ 3-8 กิโลเมตร มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้นมากกว่าสวนหย่อมและสวนละแวกบ้าน และมีที่เล่นกีฬา พื้นที่สำหรับการพักผ่อนแบบเปลือยเปลือย สวยงาม เช่น ไม้ดอกไม้ประดับ

4) **สถานที่พักผ่อนหย่อนใจขนาดกลางหรือสวนระดับเขตหรือย่าน** คือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 125 ไร่ แต่ไม่เกิน 500 ไร่ มีรัศมีการบริการเป็นวงรอบมากกว่า 8 กิโลเมตร ขึ้นไป โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่างที่ไม่มีในสวนหย่อม สวนละแวกบ้านและสวนขนาดเล็ก เช่น บริเวณปิกนิก ที่จอดรถ ลานอเนกประสงค์ บริเวณที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น สวนดอกไม้ขนาดใหญ่ สระน้ำ จักรยาน บึงตกปลา ฯลฯ

5) **สถานที่พักผ่อนหย่อนใจขนาดใหญ่** คือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่มีพื้นที่มากกว่า 500 ไร่ ขึ้นไป มีรัศมีการบริการเป็นวงรอบแก่คนทั้งเมืองและพื้นที่ใกล้เคียงในเขตรอบเมือง มีลานกว้างสำหรับการจัดงานประเพณี และกิจกรรมที่มีความหลากหลาย

2.7 มาตรฐานสถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่อประชากร

ในการศึกษามาตรฐานพื้นที่สถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่อประชากรนั้น การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม ประชากร วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง สภาพภูมิอากาศ สภาพพื้นฐานทางโครงสร้างของชุมชน ลักษณะกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งกฎหมายข้อกำหนดต่างๆ ของแต่ละประเทศ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงมาตรฐานเนื้อที่สถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่อประชากรในประเทศต่างๆ

ประเทศ	เนื้อที่สถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่อ ประชากร 1,000 คน (หน่วย : ไร่)	เนื้อที่สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ต่อประชากร 1 คน (หน่วย : ตารางเมตร)
มาตรฐานสากล	9.38	15
สหรัฐอเมริกา	25	40
อังกฤษ	17.5	23
เม็กซิโก	9.4	15
โปแลนด์	9.4	15
สิงคโปร์	6.8	10.9
ญี่ปุ่น	3.37	5.4
มาเลเซีย(กัวลาลัมเปอร์)	1.80	2.90
ไทเป	0.25	0.40

(ที่มา: Park and Greenery Space Planning in a Large City : Laboratory of Urban Landscape Design, Nobura Masuda, Prefecture, College of Agriculture , 2003)

สำหรับประเทศไทย มีการกำหนดมาตรฐานสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยหน่วยงานต่างๆ
ดังแสดงไว้ในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงมาตรฐานเนื้อที่สถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่อประชากรสำหรับประเทศไทยโดยหน่วยงานต่างๆ

หน่วยงาน	เนื้อที่สถานที่พักผ่อน หย่อนใจต่อประชากร 1,000 คน (หน่วย:ไร่)	เนื้อที่สถานที่ พักผ่อนหย่อนใจต่อ ประชากร 1 คน (หน่วย:ตารางเมตร)	หมายเหตุ
สภาพพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ	10	16	ใช้เป็นมาตรฐานสำหรับ ประเทศไทย
JICA	10	16	ใช้สำหรับพื้นที่ กรุงเทพมหานคร
บริษัท Litchfield Whiting Brown & Associate	10	16	ใช้สำหรับพื้นที่ กรุงเทพมหานคร
สำนักผังเมือง	10	16	ใช้สำหรับพื้นที่ กรุงเทพมหานคร
การเคหะแห่งชาติ	2	3.20	เพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัย
ผังนครหลวงฉบับ ปรับปรุง	1.80	2.88	รวมเนื้อที่สนามกีฬา 0.40 ไร่ต่อ1,000 คน และ สนามเด็กเล่น 0.30 ไร่ ต่อ1,000 คน เป็นมาตรฐาน ที่ผังเมืองนิยมใช้

(ที่มา : นาตยา ทรงวิจิตร , 2545)

2.8 สนามเด็กเล่น

สนามเด็กเล่นเป็นบริการสังคมที่มีเป้าหมายสำหรับเด็กเล็ก ซึ่งอยู่ในวัยก่อนเข้าเรียน หรืออยู่ในวัยชั้นประถมศึกษา โดยจัดให้เป็นสถานที่เล่น และออกกำลังกายกลางแจ้ง

ที่ตั้ง

- 1) ควรตั้งอยู่ในละแวกบ้านหรือชุมชนย่านพักอาศัยในรัศมีการเดิน 150-300 เมตร จากบ้านพักอาศัย และให้บริการชุมชนขนาด 500-1,000 คน
- 2) ที่ตั้งควรห่างจากบริเวณที่จอดรถ สีแยก ชายทะเล ฝั่งแม่น้ำหรือที่ที่อาจจะเกิดอันตรายแก่เด็ก
- 3) สถานที่ควรรับแสงร้อยละ 50
- 4) เข้าถึงง่ายด้วยทางเดินเท้าเป็นหลัก และไม่ควรต้องข้ามถนนหรือหากจำเป็น ควรมีจุดข้ามน้อยที่สุด และเป็นถนนสายรองที่ไม่พลุกพล่าน
- 5) สามารถใช้พื้นที่พร้อมกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนระดับประถมศึกษา หรือสวนสาธารณะได้

ขนาดพื้นที่

- 1) มีพื้นที่ 0.5 ไร่ : ประชากร 1,000 คน
- 2) สำหรับในย่านชุมชนหนาแน่น มีพื้นที่จำกัด อาจพิจารณาใช้พื้นที่เล็กลงได้โดยขนาดพื้นที่เล็กที่สุด ไม่ควรน้อยกว่า 20 ตารางวา (0.125 ไร่)

องค์ประกอบภายในสนามเด็กเล่น

- 1) มีอุปกรณ์เครื่องเล่น ติดตั้งอย่างมั่นคงแข็งแรง เช่น กระดานลื่น ราว โหน กระดานหก ม้าหมุนชิงช้า บันได บ่อทราย
- 2) มีที่พักสำหรับผู้ปกครองในตำแหน่งที่มองเห็นเด็กแต่ไม่รวมอยู่ในสนามเด็กเล่น
- 3) มีป้ายเตือนเกี่ยวกับการใช้เครื่องเล่นและมีป้ายอธิบายวิธีการใช้เครื่องเล่น

2.9 วิเคราะห์บทบาท อำนาจหน้าที่การจัดบริการด้านสถานที่พักผ่อนหย่อนใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการศึกษากฎหมายที่กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทและหน้าที่ในการบริหารและการบริการด้านสถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่างๆ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เป็นต้น สามารถสรุปบทบาทอำนาจหน้าที่การจัดบริการด้านสถานที่พักผ่อนหย่อนใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

- 1) บทบาทในการวางแผน จัดตั้งสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 2) บทบาทในการดำเนินงานบริหารสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 3) บทบาทในการกำกับติดตาม
- 4) บทบาทในการประเมิน
- 5) บทบาทในการระดมแหล่งเงินทุนสนับสนุน
- 6) บทบาทในการประสานประโยชน์ร่วมกัน
- 7) บทบาทในการให้คำปรึกษา
- 8) บทบาทในการให้การสนับสนุน
- 9) บทบาทในการทำให้มี คงไว้ ซึ่งวัฒนธรรมในท้องถิ่น

1) บทบาทในการวางแผน จัดตั้งสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการวางแผนจัดตั้งสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในชุมชนให้เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์ของประชาชนในชุมชนได้ใช้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ และแหล่งความรู้ในชุมชนอย่างเต็มที่

2) บทบาทในการดำเนินงานบริหารสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ โดยอาศัยความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งประชาชน นอกจากนี้ควรต้องเปิดโอกาสให้เอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามความเหมาะสม

3) บทบาทในการกำกับติดตาม

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำกับดูแลการดำเนินงานสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ในทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร สถานที่ ต้นไม้ เครื่องอำนวยความสะดวก เป็นต้น เพื่อให้เป็นไปตามแผนงานที่ได้วางไว้

4) บทบาทในการประเมิน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมประเมินการดำเนินงานของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุง แก้ไข ได้ทันทั่วถึง และประเมินภาพรวมของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง

5) บทบาทในการระดมแหล่งเงินทุนสนับสนุน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้เอกชนเข้าร่วมสนับสนุนทรัพยากร และงบประมาณ ในการดำเนินงานของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งการระดมเงินทุนด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การประชาสัมพันธ์ การรณรงค์การจัดกิจกรรมหาทุนต่างๆ เช่น Walk Rally การวิ่งการกุศล เป็นต้น

6) บทบาทในการประสานประโยชน์ร่วมกัน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเป็นผู้ประสานประโยชน์ระหว่างภาครัฐและเอกชน โดยการเปิดประมูลร้านค้าเข้ามาขายสินค้าในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งรายได้จากการขายสินค้า ให้กับสถานที่พักผ่อนหย่อนใจตามสัดส่วนที่เหมาะสม

7) บทบาทในการให้คำปรึกษา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มองค์กรเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไปที่เข้ามาใช้บริการ ตลอดจนการมีส่วนร่วมช่วยในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วถึง

8) บทบาทในการสนับสนุน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้การสนับสนุนให้มีการพัฒนาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดอบรมให้แก่บุคลากรในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจตามความต้องการ อันจะนำไปสู่การส่งเสริมให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

9) บทบาทในการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีบทบาทสำคัญในการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นตนเอง โดยการสนับสนุน รวบรวมข้อมูลสารสนเทศ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน โดยรวบรวมไว้ในศูนย์ข้อมูลประจำสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และจัดแสดงให้แก่ประชาชนที่เข้ามาใช้สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ นอกจากนี้สถานที่พักผ่อนหย่อนใจยังควรเป็นศูนย์กลางในการจัดการแสดงทางวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ

2.10 ปัญหาของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยและการศึกษาจากกรณีศึกษา สามารถสรุปปัญหาของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้ดังนี้คือ

1) **ด้านบุคลากร** จำนวนบุคลากรที่มีอยู่ไม่เพียงพอ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนพื้นที่ของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งเมื่อขาดบุคลากรก็ไม่สามารถหามาทดแทนได้ การไม่มีสวัสดิการเพียงพอ นอกจากนี้ปัญหาการประสานงานระหว่างหน่วยงานในบางเรื่องยังพบว่าขาดการประสานงานจึงทำให้งานล่าช้า และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2) **ด้านงบประมาณ** ขาดงบประมาณในการดูแลสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ หรือในกรณีที่จัดกิจกรรมในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ขาดงบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมโดยตรง

3) ด้านการจัดกิจกรรม

(1) **ด้านวิทยากร** ขาดวิทยากรในการให้ความรู้โดยตรง ขาดความตระหนัก และเข้าใจเกี่ยวกับการใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน พร้อมทั้งขาดทักษะการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะต่างๆ และการใช้สื่อ เป็นต้น

(2) **ด้านการจัดกิจกรรม** กรณีที่สถานที่พักผ่อนหย่อนใจไม่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยตรง หากแต่เปิดโอกาสให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกเข้ามาจัดกิจกรรม ปรากฏว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขาดความหลากหลาย และอาจทำให้ประชาชนไม่เข้าร่วมกิจกรรมมากนัก

4) ด้านสภาพแวดล้อมทั่วไป

(1) **ความสะอาด** ประชาชนที่มาใช้บริการ ไม่ช่วยรักษาความสะอาด ประชาชนนำอาหารมารับประทานแล้วไม่ทิ้งตามถังขยะที่ได้จัดไว้ให้ จึงเป็นภาระของเจ้าหน้าที่ในการทำความสะอาด

ในขณะที่มีเจ้าหน้าที่จำนวนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อที่ของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ต้องดูแล และยังมีปัญหาคนมั่วสุมในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การดูแลไม่ทั่วถึงของเจ้าหน้าที่ และการรวมกลุ่มของวัยรุ่นหรือประชาชนบางกลุ่ม ซึ่งมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมด้วย

(2) **อุปกรณ์ชำรุด** อุปกรณ์ของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจบางแห่งชำรุด เนื่องจากประชาชนทำชำรุดเสียหาย เช่น ป้ายติดตามทางเดินและป้ายแสดงชื่อและพันธุ์ไม้ เป็นต้น

(3) **งบประมาณในการบำรุงรักษา** เนื่องจากงบประมาณที่ได้มีจำนวนจำกัด จึงไม่เพียงพอต่อการบำรุงรักษาและพัฒนาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า

(4) **ความปลอดภัย** เนื่องจากสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเป็นที่พักผ่อนของคนทั่วไป ดังนั้นการควบคุมมิชฉาชีพ จึงเป็นเรื่องค่อนข้างยาก นอกจากนี้ยังมีปัญหาการมั่วสุมในสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การดูแลไม่ทั่วถึงของเจ้าหน้าที่ และการรวมกลุ่มของวัยรุ่น หรือประชาชนบางกลุ่ม ซึ่งมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม

2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานที่พักผ่อนหย่อนใจมีดังนี้

พิรพรรณ พงษ์ไพบูลย์ (2538) ศึกษาแนวการจัดเตรียมสวนสาธารณะระดับชุมชน ระดับเขต หรือย่าน และระดับเมือง กรณีศึกษาผังเมืองรวมชลบุรี จังหวัดชลบุรี พบว่า สวนสาธารณะในระดับปัจจุบันยังไม่เป็นไปตามระบบ Central Place Theory และแนวคิด Hierarchy Spatial จำนวนสวนสาธารณะที่มีอยู่จึงไม่สามารถที่จะรองรับประชาชนได้ทั้งชุมชนเมืองชลบุรี ดังนั้นจึงควรหาที่ว่างเพื่อนำมาพัฒนาเป็นสวนสาธารณะ แต่เนื่องจากข้อจำกัดของขนาดพื้นที่ และราคาที่ดินที่สูงในชุมชนชลบุรี ทำให้ความเป็นไปในการพัฒนาสวนสาธารณะจึงเป็นไปแค่เพียงสวนสาธารณะระดับชุมชน สวนละแวกบ้านและสนามเด็กเล่น

รุจิรา เปรมานนท์ (2538) ศึกษาปัญหาการจัดการความต้องการใช้บริการสวนสุขภาพในภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาการจัดการสวนในด้านการวางแผน การจัดการบริหาร บุคลากร การเป็นผู้นำและการควบคุมดูแลของผู้ให้บริการอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน 2. ความต้องการใช้บริการของผู้รับบริการอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการด้านความปลอดภัยด้านสถานที่ตั้ง และด้านรูปแบบการจัดการสวนสุขภาพและด้านรูปแบบการจัดบริการสวนสุขภาพอยู่ในระดับมาก

3. การเปรียบเทียบความต้องการใช้บริการสวนสุขภาพของผู้รับบริการในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนระหว่างกลุ่มอายุ พบว่ามีความแตกต่างกัน 4. การเปรียบเทียบความต้องการใช้บริการสวนสุขภาพของผู้รับบริการในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนระหว่างกลุ่มระดับการศึกษา พบว่ามีความแตกต่างกันในด้านความปลอดภัยและสถานที่ตั้ง

อาชญญา รัตนอุบลและคณะ (2548) ศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: สวนสาธารณะ โดยศึกษาครอบคลุมนโยบายและแผนของหน่วยงาน วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา วิธีการจัดการศึกษา บุคลากร สาธารณะและกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในการวิจัย ผลการวิจัยพบว่าในด้านของนโยบายหลักในการจัดสวนสาธารณะโดยส่วนใหญ่ คือ เพื่อให้เป็นแหล่งนันทนาการของประชาชน เป็นแหล่งพักผ่อนเป็นหลัก และสวนสาธารณะบางแห่ง จัดเป็นแหล่งวิทยากร เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมต่างๆ ในท้องถิ่น ด้านการดำเนินการของสวนสาธารณะนั้น ดำเนินการโดยหน่วยงานที่ดูแลเฉพาะการดูแลสภาพทั่วไปของสวนสาธารณะ แต่ไม่มีหน่วยงานที่จัดการศึกษาลงไปดูแลโดยตรง ดังนั้น จึงมีปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ ทั้งในด้านบุคลากร ด้านวิชาการ และงบประมาณ

ส่วนด้านมาตรฐานการเรียนรู้ของสวนสาธารณะ พบว่าส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นที่พักผ่อนของประชาชน มีการจัดกิจกรรมของชุมชน และบางแห่งมีการจัดการศึกษาต่อเนื่อง คือการอบรมฝึกอาชีพและมีการประเมินผลการจัดกิจกรรม